

БІБЛІОТЕКА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ІНСТИТУТ: ОСВІТНЬО-ВИХОВНА МІСІЯ

Радикальна зміна вітчизняної освітньої парадигми в умовах стрімкого реформування традиційних освітніх інститутів і усталених способів педагогічної діяльності стимулює інтенсивні процеси формування принципово нового багатовимірного освітнього простору. Пріоритетним розвитком суспільства є необхідність переходу від самодостатнього нагромадження інформації до навчання творчо оперувати нею; заміна візуального шляху передачі інформації на аудіовізуальний, задоволення потреб та інтересу людей до знань.

Серед багатьох соціальних інституцій, які реалізують вищезазначені завдання важливе місце займає бібліотека. В останні роки особливо активізувалась соціокультурна діяльність бібліотек, йде пошук місця бібліотеки в сучасному суспільстві, її мети, завдань в системі освіти та культури.

Аналіз публікацій за останні роки засвідчив значний інтерес дослідників бібліотекознавців, культурологів до зазначених проблем, зокрема, роль бібліотеки як культурного інституту розкрито у працях (О.І.Алімаєвої, Н.Р.Вакулич, Є.М.Домаренко, М.Я.Дворкіної, Н.В.Жадько, В.Н.Зайцева, Н.М.Кушнарєнко, Н.П.Лисикової, Т.Б.Ловкової, С.Г.Матліної, Т.Б.Маркєєвої, Р.С.Мотульського, Г.К.Олзоєвої, Л.Г.Петрової, М.М.Самохіної, М.С.Слободяника, А.С.Чачко та інших).

Бібліотека як феномен культури завжди привертала до себе увагу спеціалістів різних галузей знань. З представниками професійного бібліотечного середовища постійно партнерськи конкурували історики, соціологи, психологи, педагоги, філософи та інші розглядаючи бібліотеку в своєму дисциплінарному ракурсі: Б.Ф.Володін, А.Д.Жарков, Т.Г.Кисельова, Ю.Д.Красільніков, А.С.Ковальчук, В.М.Рябков, А.В.Соколов, Н.В.Шарковська та інші.

Теорію соціокультурної діяльності досліджували філософи, культурологи серед них: Х.Г.Гадамер, Х.Л.Борхес, У.Еко, П.А.Сорокін, Д.С.Ліхачьов, В.М.Шейко, Ю.П.Богущий. Вони визначають соціокультуру як одну із цивілізацій, весь світ. У вузькому сенсі соціокультура, на думку вище названих науковців, культурна система, яка має свою ментальність, власну систему знань, філософії, світогляду, релігії, мистецтва, права, соціальних відносин.

Термін «соціокультурний інститут» включає в себе технології культурно-дозвілєвої діяльності, її бібліографічне забезпечення. Ці питання досліджували: М.А.Аріарський, Г.З.Головіна, А.Д.Жарков, Н.В.Котельнікова, А.І.Пашин, В.В.Туєв та інші.

В Україні в останні роки ці питання стають предметом обговорень, дискусій, досліджень науковців і практиків різних галузей, про що свідчать публікації в періодичній пресі, тематика конференцій, семінарів, видання навчально-методичних посібників, автореферати захищених дисертацій. Хоча варто зазначити, що саме теоретичні основи соціокультурної діяльності бібліотек, які є предметом нашого дослідження багатоаспектно не досліджувались. Подібні напрями дослідження є актуальними і необхідними, оскільки без усвідомлення загальнокультурного контексту бібліотеки, без конкретно визначеної мети, завдань та функцій, її оновлення і реорганізація може набути фрагментарного характеру.

Мета статті – проаналізувати праці бібліотекознавців, культурологів, педагогів, філософів щодо соціокультурної діяльності бібліотек, висвітлити роль бібліотек у освіті та вихованні користувачів.

Серед завдань – розкрити поняття, які розглядаються у статті, накреслити шляхи подальших досліджень, а також, визначити принципові для сучасної освіти і культури позиції, здійснити аналіз наявної освітньої та культурної практики сучасних бібліотек та аргументовано спрогнозувати необхідні напрями їх реформи й оновлення.

Якщо простежити зміну місії бібліотек від їх виникнення як

соціального інституту суспільства до сьогодення, можна умовно визначити три етапи її еволюції. На першому етапі розвитку призначення бібліотеки, в основному, пов'язане зі зберіганням суспільно корисних текстів, забезпечення ними спочатку еліти, а згодом, з поширенням книгодрукування і освіченості населення, забезпечення доступності зосереджених у бібліотеці скарбів усьому населенню через систему публічних бібліотек. Це місія 1.

Соціальна функція сучасної бібліотеки полягає у забезпеченні всім членам суспільства доступу до зафіксованих знань, встановлення комунікацій із зовнішнім світом. Зміна місії зумовлена суттєвим посиленням значення знань як каталізатора суспільного розвитку і можливістю їх мобільного поширення в інтерактивному режимі. Це місія 2.

Бібліотека дедалі більше набуває рис інформаційної системи: кодування і декодування інформації, множення, передача, адресація, захист. Технічна інтеграція бібліотеки як соціального інституту «для всіх» в інформаційний простір сучасного суспільства дасть їй змогу зробити наступний крок у своєму розвитку: перейти до виконання місії 3 – забезпечення зростання різноманітності знань, які використовуються в суспільстві, що є головною умовою соціального прогресу.

Якщо розглядати технічну еволюцію бібліотек, то вони адаптувались до існуючих технологій, подолавши шлях від сховищ папірусів і глиняних табличок давніх часів до зібрань на лазерних дисках і застосування для передачі знань сучасних засобів комунікацій [1; 9; 11].

Бібліотека – культурно-освітня і науково- інформаційна установа, що збирає і зберігає друковані та рукописні матеріали, організовує громадське користування літературою, проводить довідково-бібліографічну роботу.

Бібліотеку розглядають як соціальний інститут, розуміючи при цьому історичні форми організації і регулювання різних сфер соціального життя.

Бібліотека є своєрідним дзеркалом суспільства, його історичною пам'яттю. Вона надає можливість усім бажаючим залучитися до досвіду минулого і теперішнього, до культур різних країн, перегорнути сторінки трагедій та

досягнень людської історії. На рівні філософських понять бібліотека може бути представлена з однієї сторони на рівні абстрактного мислення як щось ідеальне, духовне, яке можна зрозуміти уявою, як символ культури. З іншої сторони бібліотеку можна розглядати на рівні предметного мислення як реальне зібрання книг та інших носіїв інформації, як конкретний заклад з його позитивними сторонами і недоліками [1; 11].

Бібліотека – один із важливих продуктів розвитку людської цивілізації. В широкому культурологічному сенсі бібліотеку прирівнюють до Всесвіту. Бібліотека була і є просвітницьким закладом, який суттєво відрізняється від інших організацій системи освіти. Ця відмінність полягає у виборі напрямків освіти і самоосвіти, в індивідуальному відборі джерел і засобів для підвищення рівня знань і культури. Досить часто сьогодні і в Україні і за кордоном бібліотеки реорганізують свою діяльність перетворюючись у дозвіллі центри, головна функція яких організація неформального спілкування читачів, зустрічей з цікавими людьми, інформування про літературно-художні новинки. На сучасному етапі розвитку бібліотеки проходить постійна її диференціація, з'являються ділові бібліотеки, бібліотеки духовної літератури, бібліотеки музеї, бібліотеки-салони, бібліотеки-театри, бібліотеки-центри національної культури, бібліотеки-центри дозвілля молоді, бібліотеки-центри сучасного бестселера, бібліотеки – культурні центри. В різних регіонах України та Росії з'явилися екологічні «зелені» бібліотеки, які пропагують перехід від проблем захисту природи до екології душі, відродження моральних цінностей, бібліотерапевтичну реабілітацію людей з обмеженими можливостями. Широке розповсюдження отримала бібліотека-фонотека сучасної музики з фондом грамплатівок, магнітофонних записів, дисків, CD-ROM. Один із розповсюджених типів бібліотек – бібліотека сімейного читання, має у наявності певну педагогічну програму, що відображає специфіку роботи з читачами-батьками і дітьми, сприяє підвищенню рівня психолого-педагогічної грамотності батьків, вихованню культури спілкування в сім'ї, залученню батьків до рекомендації

книг своїм дітям, збагачення їх читацького досвіду власними інтересами, відродження традицій сучасних читань, розширенню можливостей для різних любительських занять. У кінці XX століття з'являються терміни: «медіатека», «інформотека», «відеотека», «віртуальна», «гібридна» бібліотеки, які по своїй суті і є власне бібліотеками збирають різні по формі документи і надають їх користувачам на високому сервісному рівні [4; 5; 15]. Слід зазначити, що бібліотека в сфері своєї діяльності культурного центру кооперує свої зусилля з різними інститутами і організаціями. За сучасною бібліотекою в Україні поступово все більше закріплюється статус соціального, освітнього, інформаційно-культурного закладу, центру міжособистісного спілкування і змістового проведення дозвілля.

Бібліотека – структурний елемент освіти і самоосвіти. Розглядаючи, поняття «освіта» слід зазначити, що це стрижнева, системоутворююча структура, яка забезпечує розширене відтворення інтелектуального потенціалу, відкрите, індивідуалізоване, творче знання через безперервну освіту і самонавчання протягом усього життя людини [7]. Освіту розуміють як процес і результат набуття людиною певної системи знань, умінь і навичок, а також способів мислення, необхідних для її повноцінного включення в соціальне і культурне життя суспільства та виконання певної професійної функції. В сучасному суспільстві ключовим моментом, одним із діючих каналів трансляції культурних цінностей і чинників подальшого розвитку культури є освіта. Проблема повернення їй культуротворчого статусу, посилення її культурної спрямованості та культурно-гуманістичної функції представляє сьогодні науково-теоретичну і практичну значущість. Освіта тісно пов'язана з вихованням, яке є передачею від поколінь до покоління життєвого досвіду, культури, моральних цінностей, що утворені суспільством [16, с. 224].

Нова парадигма освіти повинна виходити з думки про те, що культурне середовище для кожної особистості має різні виміри, зокрема:

- а) культурне середовище навчання, самонавчання, отримання

освіти;

б) мультикультурний простір освіти у навчальному закладі, місці роботи, де навчається чи працює індивід;

в) культурне середовище спілкування дітей і дорослих;

г) культурне середовище родини;

д) культурне середовище саморозвитку (внутрішній культурний простір).

Бібліотека має враховувати сучасні тенденції розвитку освіти, реалізувати її основні принципи в практичній площині.

Досліджуючи похідні терміну «соціокультурний інститут», необхідно розглянути його складові, зокрема, соціальний інститут, який розглядають як об'єднання людей, які виконують специфічні функції в рамках соціальної цілісності і пов'язані спільністю функцій, традицій, норм, цінностей, специфічний механізм суспільної організації і регулювання процесів людської діяльності [6; 14].

Висвітлюючи культурну роль бібліотек слід зазначити, що культура (лат. обробляти, виховувати, розвиток, освіта) поняття багатозначне. З огляду на предмет нашого дослідження, культура розглядається нами у контексті соціально-культурних закладів (бібліотеки, музеї, клуби, парки, будинки культури). Культурні інститути – заклади і організації, що створюють, виконують, зберігають, розповсюджують художні твори, навчають населення культурним цінностям (школи, вузи, галереї, бібліотеки).

Поєднання соціальної і культурної складової і є основою терміну «соціально-культурний інститут».

Соціально-культурний інститут – багатоскладна соціальна освіта, змістовими компонентами якої є соціальні відносини і погоджені колективні дії, упорядковані в меті і засобах існуючими в конкретному середовищі установками, а також форми об'єднання суб'єктів в соціально-культурну діяльність, що виражаються системами соціальних правил, в тому числі концепцією ресурсів.

Соціально-культурна діяльність в сучасному соціально-гуманітарному знанні визначається як «діяльність соціальних суб'єктів, сутність і зміст якої складають процеси збереження, трансляції, засвоєння і розвитку традицій, цінностей, норм в сфері художньої, історичної, духовно-моральної, екологічної, політичної культури» [8, с. 452].

Традиційно соціокультурну діяльність розуміють як масову роботу, культурно-просвітницьку роботу. Початки соціокультурної діяльності знаходимо ще у античних бібліотеках (це зокрема їх архітектура, зміст знань, організації роботи бібліотеки). Дана діяльність бібліотек, яка інтерпретується сьогодні як соціокультурна (на відміну від інших культурологічних напрямків – культурно-просвітницької роботи, культурно-дозвілєвої діяльності) розглядається як діяльність бібліотеки по створенню культурних цінностей, розвитку здібностей індивідів і обслуговування їх творчої діяльності, комунікації, розповсюдження, збереження і суспільне використання всіх видів культурних цінностей. В широкому сенсі поняття «соціально- культурна діяльність» входить з предметне поле культурології, розуміється як специфічна людська діяльність з формування особистості і суспільства, в більш вузькому значенні як певна сфера соціальної діяльності орієнтована на адаптацію (залучення) людини до культури [14, с. 116–117]. Соціокультурну діяльність бібліотек доцільно вивчати в контексті історії. Історичний підхід дозволяє одночасно виявити у явищах і фактах культури та спільне, що притаманне усім епохам і те особливе специфічне, що характерно для певного проміжку часу. Соціокультурна діяльність бібліотек своїм історичним корінням тісно переплелась з просвітництвом, розповсюдженням знань. Досліджуючи еволюцію розвитку бібліотеки як соціально-культурного інституту слід зазначити, що бібліотечний соціальний інститут виріс із любительської діяльності бібліофілів-книгозбирачів Пізніше книга стала виступати в якості священного предмету, духовної цінності, яка підлягала пошануванню і збереженню, поступово бібліотека реорганізувалась в організаційно оформлений і суспільно визнаний заклад –

соціальний інститут. Поступово з розвитком суспільства саме бібліотеки стали універсальними центрами розвитку культурного впливу. Задовго до появи Інтернету і його гіпертекстового ресурсного простору бібліотечні фонди і каталоги надавали читачам свободу переміщення по системі знань, пошуку власного шляху засвоєння великих запасів людської культури.

Виходячи із сучасної парадигми розвитку бібліотеки для виконання своєї головної мети – задоволення інформаційних потреб користувачів, бібліотека повинна постійно творчо вдосконалювати свою роботу, шукати шляхи формування власного культурно-освітнього простору. Бібліотека, як і інші соціальні інституції допомагає не тільки засвоїти нові ідеї, але й розвиває здатність людини осмислювати соціальні факти і явища. Сьогодні увагу науковців і практиків привертають проблеми нагромадження, добору, систематизації і передачі інформації [16, с. 223].

Зарубіжні дослідники К.В.Фліт, Д.Рейбер визначають п'ять позицій, що характеризують діяльність бібліотеки як соціокультурного інституту:

1. Бібліотека як соціокультурний інститут в своєму значенні служить збереженню і впорядкуванню культурної спадщини суспільства з розвинутою писемністю.

2. Бібліотека як центр виховання громадянськості і залучення до культури допомагає особистості взаємодіяти із суспільством.

3. Бібліотека як орган соціального обслуговування служить для людини посередником у використанні послуг, що надають різні державні та інші організації.

4. Бібліотека як культурний заклад пов'язує людину з культурою і гуманітарними знаннями в цілому.

5. Бібліотека як заклад соціальної сфери надає можливості для відпочинку та проведення дозвілля [10].

Місія бібліотеки – це її роль, призначення, формулювання її соціальної ролі і функцій. Функція – це властивість системи, властивість діяльності, роль, яку виконує соціальний інститут відповідно до потреб. На нашу думку,

функція бібліотеки це відповідь на запитання, що саме бібліотека робить для суспільства, які завдання допомагає вирішити, які обов'язки покладає на неї суспільство. Функції бібліотеки історично змінюються: книгосховище, бібліотека для широкої публіки, інформаційний заклад.

Бібліотека займає почесне місце серед освітніх та комунікаційних інститутів. Бібліотека вирішує педагогічну функцію, організацію культурного дозвілля. Бібліотека виконує виховну місію, коли спрямовує читання своїх читачів з педагогічною метою (рекомендація літератури). Бібліотека на відміну від школи має інший принцип: школа зобов'язує учнів вчитись, бібліотека ж пропонує свої послуги, не примушуючи своїх користувачів. Бібліотечний працівник – не вчитель, який керує свідомістю учнів, а радник, організатор читання, авторитет якого обумовлений професійною орієнтацією в світі книг. Актуальною в даному контексті залишається проблема керівництва читанням. При цьому дискусійними є багато положень, одні автори вважають, що керівництво читанням доцільно лише по бажанню читачів, інші взагалі заперечують керівництво процесом читання. На думку бібліотекознавця Л.Б.Хавкіної, керівництво читанням означає допомогу читачу в тому що читати і як читати, допомога дуже важлива і суттєва [9, с. 19]. Необхідно пам'ятати, що керівництво – лише виховний шлях, а кінцева мета - вироблення у читача самостійності. Сучасні сутнісні функції бібліотек частково включають в себе основні завдання керівництва читанням. Теорія керівництва читанням поступово переросла у бібліотечну педагогіку. Найбільше використовують у практичній роботі складові бібліотечної педагогіки бібліотеки, які обслуговують дітей (дитячі, юнацькі, шкільні). Цікавим розмаїттям форм роботи відрізняються дані бібліотеки, серед яких лекції, консультації, пам'ятки, закладки, масові заходи. Проводячи дану роботу бібліотечні працівники прагнуть певної послідовності, дотримуючись цілісності і наступності у системі безперервності освіти від шкільних знань до вузівських, а потім і до самоосвіти.

Роль читача, головна соціальна роль людини. Як зазначає У. Еко, читач – це людина, яка активно здобуває інформацію, самостійно орієнтується та аналізує інформацію. В інформаційному суспільстві людина за допомогою цієї ролі визначає свій культурний, соціальний і матеріальний статус. [2; 9]

Дослідники виділяють в бібліотеці декілька структурних елементів: користувач, колектив, соціальне середовище; знання, інформація. Кожен із цих компонентів стає предметом досліджень теоретиків та практиків бібліотечної справи.

Загальна місія бібліотек полягає в тому, що вони забезпечують компенсацію розриву в знаннях людей, постійно доповнюючи їх інформацією про нові досягнення науки, техніки, культури. Саме тому бібліотеки вважають важливою базою безперервної освіти і самоосвіти, яка триває на протязі всього життя, оскільки пріоритетним в сучасному суспільстві стає роль особистості.

Культурологи акцентують увагу при цьому на духовності, внутрішньому світі людини, на рівні його інтелектуального розвитку.. На сучасному етапі періоду інтенсифікації соціальних процесів, коли культура і знання стають безпосереднім фактором розвитку і вдосконалення суспільства бібліотека як соціальний інститут починає виконувати все більш диференційовані культурно-значимі ролі, збагачуватись соціокультурними функціями, які були дещо призабуті з минулого [6; 16]. Так, наприклад в основі комунікативної функції лежить ідея взаємодії бібліотекаря і читача з метою задоволення соціальних та інформаційних потреб, забезпечення вільного доступу до інформації і надання користувачу комфортних умов. В рамках соціальної функції увага зосереджується на професійній етиці бібліотекаря, маркетингу, рекламі, зв'язкам з громадськістю, соціології та психології спілкування бібліотекаря з читачами. Культурно-виховна функція спрямована на виявлення культурних потреб і ступені їх задоволення в соціально-культурному процесі на різних етапах її розвитку, ролі соціально-культурних інститутів у виховній діяльності. [8; 14]

За бібліотекою, як і за іншими закладами культури, завжди була закріплена просвітницька функція. Бібліотекознавець Н.Є.Добриніна, аналізуючи просвітницьку функцію сучасної бібліотеки справедливо зазначає, що на фоні постійно розширюючих інформаційних можливостей бібліотек, ця функція стає більш ваговою і необхідною. При цьому автор чітко розділяє поняття інформаційна і просвітницька функція. Сутність інформаційної функції на її думку, полягає у передачі відомостей про документ з найбільшою повнотою для всіх, хто відчуває потребу в ній, в цьому випадку домінує діловий мотив спілкування користувачів; об'єктом просвітницької функції є особистість читача з її вільним, ніким не обмеженими інтересами. Якщо інформаційна функція спрямована на задоволення читачьких потреб, то просвітницька функція відповідно націлена на їх формування, що особливо важливо для бібліотек, які працюють з дітьми і юнацтвом. Тому що читачькі потреби даної категорії користувачів бібліотеки ними самими не завжди усвідомлені. Оскільки просвітництво по своїй суті передбачає розповсюдження знання і освіти, то просвітницька функція включає в себе освітню функцію [9, с.11]. На думку дослідниці соціокультурної діяльності бібліотек Н.В.Жадько просвітницька функція являє собою сутнісну характеристику бібліотеки як соціального інституту що проявляється в її освітній діяльності як самостійного закладу. Види, форми і методи цієї діяльності змінюються в залежності від змін потреб різних груп суспільства і вимог часу Прихильники просвітницького підходу підкреслюють гуманістичну сутність бібліотеки, а її гуманістичне призначення вбачають в збереженні духовних досягнень людської цивілізації, пам'яті людства [3]. Соціокультурні, інформаційні, освітні аспекти ефективності діяльності бібліотек пов'язані не стільки з об'ємом послуг, що надаються, скільки з їх суспільною і особистою цінністю і значимістю для споживачів інформації. Саме соціальна (культурна, інформаційна, освітня) місія бібліотеки обумовлена її суспільно-необхідним призначенням в процесі інформатизації суспільства в сучасному суспільстві займає пріоритетне

значення. [15]

Бібліотека була і є просвітницьким закладом, який суттєво відрізняється від інших організацій системи освіти. Ця відмінність полягає у виборі напрямків освіти і самоосвіти, в індивідуальному відборі джерел і засобів для підвищення рівня знань і культури. Диференціація культурних запитів користувачів бібліотеки спонукає науковців об'єднувати спільні зусилля щодо вивчення потреб користувачів, їх типологічних характеристик. Соціологи пропонують типологію читачів, яка базується на поведінці людини у бібліотеці, власне читачів; читач-дослідник, читач, який займається самоосвітою, читач, який приймає участь у бібліотечних заходах, вчені, яких запрошують у бібліотеку прочитати лекцію, підтримати дискусію. Відповідно до цих типів виділяють різні рівні розвитку активності читачів: навчальний, нормативний або програмовий, творчий. Для ефективного включення бібліотеки в сучасний інформаційний та культурно-освітній простір, що визначає в кінцевому рахунку її мету, необхідно постійно проводити диференційовані дослідження, враховувати потреби та інтереси користувачів, прогнозувати розвиток бібліотеки в певному часовому інтервалі в умовах конкретного села, селища, міста, регіону, країни.

Бібліотека є необхідним елементом освітньої системи, сприяє формуванню особистості, соціально адекватної актуальним потребам суспільства знань, здатною отримувати, використовувати та інтерпретувати існуючі культурні зразки, а також створювати нові культурні форми, нове знання [12].

Активно перебудовується внутрішній простір бібліотеки, який є важливою складовою частиною її культурно-освітнього простору. Зокрема, розробляються актуальні запитувані читачами цікаві програми і заходи, розширюються культурно-освітні та інформаційні послуги, покращується організаційна структура і методи роботи.

Бібліотеки це поліфункціональні заклади, їх повноцінний розвиток як соціокультурного феномену визначається багатством напрямків діяльності.

Роль бібліотеки як соціокультурного інституту служить предметом широких дискусій серед бібліотекознавців, істориків, педагогів і в останні десятиліття культурологів та філософів. Сучасна бібліотека включена в культурно-освітній простір України, вона активно співпрацює із школами, вищими навчальними закладами, музеями, естетичними центрами, що дозволяє їй в сучасних умовах виконувати свою місію, яка полягає у оптимальному інформаційному забезпеченні життєдіяльності суспільства в цілому і кожного читача окремо. Постійне творче вдосконалення роботи приводить співробітників бібліотек до пошуку інноваційних шляхів формування власного культурно-освітнього простору, зокрема, до створення бібліотечних комплексів, що інтегрують основні функції бібліотеки.

Розвиваючись, трансформуючись і адаптуючись, бібліотека залишається культурно-цивілізаційним феноменом з функціями суспільного інституту, володіючи універсальною компетенцією, яка включає всі досягнення культури та цивілізації. Бібліотека як результат діяльності людини і як місце збереження інформації про результати її діяльності, безперечно є культурним соціальним інститутом і виконує в суспільстві освітньо-виховну місію.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дворкина М.Я. Изменение социальной роли и философии библиотечного обслуживания / М.Я. Дворкина // Библиотечное обслуживание: новая реальность. Лекции. – М., 2001.- 142 с.
2. Домаренко Е. Социально-культурная деятельность библиотек: Научно-практическое пособие / Е. Домаренко. - М.: Либерея-Бибинформ, 2006. - выпуск 44. - 120 с.
3. Жадько Н.В. Факторы стабилизации библиотеки как социокультурного института в условиях переходного периода: автореф. дис. канд. пед.наук / Н В. Жадько. - М., 1996. - 22 с.

4. Жарков А.Д. Технология культурно-досуговой деятельности библиотеки: Учебн. метод. пособие / А.Д. Жарков. - М. : Либерей-Библинформ, 2008, - 239 с.
5. Зайцев В.Н. Социокультурная деятельность библиотек - один из путей развития информационного общества / В.Н. Зайцев // Библиотековедение. - 2006. - №2. - С. 23–25.
6. Ковальчук А.С. Социально-культурная деятельность: Учебное пособие / А.С. Ковальчук. - Орел, 2000. - 172 с.
7. Колесниченко Л.Ф. Эффективность образования / Л.Ф. Колесниченко, В.Н. Турченко, Л.Г.Борисова. - М. : Педагогика, 1991. - 269 с.
8. Культурология: Энциклопедический словарь. - Ростов-на-Дону, 1997. - С. 452.
9. Лысикова Н.П. Современная библиотека и образование: социокультурный аспект / Н.П. Лысикова, О.И. Алимаева, Н.Р. Вакулич и др. - М., 2009. - 95 с.
10. Публичная библиотека как социокультурный институт: альтернативные точки зрения и изменяющиеся контексты / Конни Ван Флит, Даглас Рейбер // Обслуживание взрослых публичными библиотеками США. - М., 1995. - Ч. 2. - С. 226–251.
11. Соколов А.В. Феномен социально-культурной деятельности / А.В. Соколов - СПб. : СПбГУП, 2003. - 204 с.
12. Соціокультурна діяльність: Публічні бібліотеки / Укладачі: С. Кравченко, І Цуріна.- К. : Національна парламентська бібліотека, 2005. - 67 с.
13. Тітов Б.А. Соціалізація дітей, підлітків і юнацтва у сфері дозвілля / Б.А. Тітов. - СПб. : СПбГАК, 1996 - 275 с.
14. Туев В.В. Социально-культурная деятельность как элемент предметного поля культурологи / В.В. Туев // Культурология и культурологоведение: концептуальные подходы, образовательная практика: Материалы межрегионального научно-практического семинара. - М., 1998. - С. 116–117.
15. Чачко А.С. Развивающаяся библиотека в информационном обществе: Научно-методическое пособие / А.С. Чачко - М. : Либерей, 2004.- 87 с.

16. Шейко В.М., Богуцький Ю.П. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації: Монографія / В.М. Шейко, Ю.П. Богуцький, - К. : Генеза, 2005. - 592 с.